

Ляховець Олеся Олександрівна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО СУЧАСНИМИ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ ДОШКІЛЬНЯТ

Проаналізовано доробок В. Сухомлинського, який дав підстави стверджувати, що впродовж усієї педагогічної діяльності виняткову увагу педагоги зосереджували на проблемі всебічного розвитку особистості в різних видах діяльності, постійному і планомірному формуванні пізнавальних здібностей дітей. Унаслідок дослідження педагогічної спадщини В. Сухомлинського констатовано, що педагог запропонував програму морального виховання дітей дошкільного віку, ґрунтовану на моральних сентенціях. З'ясовано, що головною проблемою, над якою потрібно працювати в теоретичному і практичному напрямку, є виховання моральних цінностей засобами слова.

Ключові слова: моральне виховання, загальнолюдські цінності, педагогіка співробітництва, ідеї гуманізму.

Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Діяльність В. Сухомлинського (1918-1970 рр.), визначного педагога, дитячого письменника початку ХХ ст., увійшла до історії вітчизняної педагогічної думки помітною сторінкою, його педагогічні, публіцистичні та літературні праці й учительський досвід посутньо вплинули на практичну роботу школи, збагатили педагогіку України новими положеннями й думками. Для більшості вчителів, батьків, керівників органів народної освіти, громадськості праці видатного педагога стали порадиниками й помічниками у розв'язанні актуальних проблем виховання й освіти молоді.

Аналіз публікацій (виділення невирішених проблем). Провідне місце в студіях науковця посідає ідея гуманізму, людяності та добротності. Педагог переконливо доводив, що гуманізм, людяність виховують через творення добра для людей [1, с. 58].

Моральність (ідейність) і сила волі повинні становити єдиний психічний сплав, що характеризує власне сильну духом людину. Засвоєння людиною моральних цінностей, моральне виховання, на думку В. Сухомлинського, це не лише формування світогляду й

переконань, а й вплив на характер та поведінку людини. Характер, сила духу особистості виявляються у боротьбі за утвердження моральних цінностей лише за умови, коли останні стали переконаннями людини, її життєвими принципами. Тож складовою частиною морального характеру, духовних сил повинні бути переконання. Без переконань, наголошує педагог, немає сили духу [2, с. 89].

В. Сухомлинський казав: «Казка – благородне і нічим не замінне джерело виховання любові до Батьківщини. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона – творіння народу, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліттями, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух народу» [3, с. 117]. І тоді вперше у Павлівській школі було обладнано дитячу кімнату казки. Заняття, які проводилися в ній і серед природи, справляли на дітей велике враження, пробуджували творчі здібності настільки, що вони самі починали складати казки. У меморіальне-педагогічному музеї В. Сухомлинського нині зберігається близько 70 томів таких дитячих казок. В багатій літературній спадщині великого педагога слід виділити і педагогічні казки для дітей, що вийшли окремим виданням вже після смерті педагога [4, с. 50]. Ці казки – дивосвіт малят, розкритий очима мудрого наставника, який не повчає дітей, не спонукає чи заохочує їх, а просто йде поруч, інколи ще й десь за ними, радіючи разом з дітьми кожному новому відкриттю. Його казки зовсім непомітно зовні, але активно й ефективно виховують у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку найкращі людські почуття широчинності і любові до всього прекрасного, формують перші навички людяності у взаєминах між ними самими.

Загальнолюдські моральні цінності – це набуті попередніми поколіннями незалежно від расової, національної чи релігійної належності морально-духовні надбання, які визначають основу поведінки та життєдіяльності окремої людини або певних спільнот [5, с. 53].

Провідні якості моральності формуються в ранньому дитячому віці на основі так званого «соціального успадкування». Вирішальну роль у цьому процесі відіграють батьки: їх власна поведінка на засадах високої моральності, цілеспрямований вплив на особистість дитини закладають основи моральних чеснот особистості. Можна визначити своєрідний кодекс моральних добродійностей дитини дошкільного віку, які є засадами цивілізації:

1. Люби і шануй батьків своїх.
2. Бережливо стався до навколишнього природного світу.
3. Не вбивай нічого живого.

4. Будь милосердним, з повагою стався до інших, намагайся допомагати їм.

5. Стався до інших так, як хотів би, щоб ставилися до тебе.

6. Прагни сумлінно працювати.

7. Не кради.

8. Не зраджуй: ти завжди відповідальний за тих, кого наблизив до себе.

9. Уникай неправди, не свідчи на когось брехливо.

10. Остерігайся шкідливих звичок [5, с. 99].

В. Сухомлинський, розвиваючи ідеї загальнолюдських моральних цінностей як основи формування духовності людини, визначив своєрідну програму морального виховання дітей [2, с. 265]:

1. Ти живеш серед людей, не забувай, що кожен твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, які тебе оточують. Знай, що є межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна. Перевіряй свої вчинки, запитуючи сам себе: чи не робиш ти зла, незручності людям? Роби все так, щоб людям, які тебе оточують, було добре.

2. Ти користуєшся благами, створеними іншими людьми. Люди дають тобі щастя дитинства. Плати їм за це добром.

3. Усі блага і радощі життя створюються працею. Без праці не можна чесно жити. Народ вчить: хто не працює, той не їсть. Назавжди запам'ятай цю заповідь. Нероба, дарчої – це трутень, що пожирає мед працюючих бджіл. Навчання – твоя перша праця. Йдучи на навчання, ти йдеш на роботу.

4. Будь добрим і чуйним до людей. Допомагай слабким і беззахисним. Допомагай товаришу в біді. Не завдавай людям прикрості. Поважай і шануй матір і батька – вони дали тобі життя, вони виховують тебе, вони хочуть, щоб ти став чесним громадянином, людиною з добрим серцем і чистою душею

5. Не будь байдужим до зла. Борись проти зла, обману, несправедливості. [2, с. 266].

В. Сухомлинський вважав, що казка всіма своїми поетичними засобами наставляє дитину, показує йому, що добре і що погано, вчить розрізняти добро і зло, вірити в справедливість. І робить це просто, без всякої нав'язливості. Тому він писав і використовував літературні твори, щоб виховати в дітях гуманність.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Процес розбудови сучасної української освіти, що здійснюється у відповідності з вимогами Закону України «Про освіту», Національної доктрини розвитку освіти України в ХХ столітті актуалізує звернення до цінної спадщини вітчизняних просвітян. Переосмислення історико-педагогічного досвіду, науково обґрунтована оцінка ідей, поглядів, концепцій визначних культурно-

освітніх діячів і педагогів минулого збагачує й урізноманітнює наше уявлення про історико-педагогічний процес, сприяє його новому прочитанню, а також відкриває нові грані й чинники змісту освіти, нові цінності виховного процесу.

Сьогодення життєдіяльності суспільства потребує людей, здатних працювати творчо, у співдружності з іншими, узгоджувати особистісні інтереси і потреби з суспільними вимогами та реаліями буття. Такі особистості формуються в умовах цілеспрямовано організованого педагогічного співробітництва [6, с. 69].

Історія вітчизняної педагогічної думки свідчить, що протягом століть в Україні накопичувався багатий досвід організації педагогічного співробітництва й співдружності учасників освітнього процесу з метою реалізації високих виховних цілей. У цьому досвіді визначне місце посідає постать всесвітньо відомого педагога, гуманіста В. Сухомлинського. Розробляючи питання педагогіки співробітництва, він ішов власним шляхом. Новий підхід до дитини як до повноцінної особистості, активного суб'єкта навчально-виховного процесу, що пропагував В. Сухомлинський, витримав випробування часом. Своєрідність педагогіки співробітництва вченого полягає в тому, що вона стала методологічною базою для педагогічного експерименту і практики навчально-виховного процесу в Павлівській середній школі, де апробувалися педагогічні ідеї, поширені згодом далеко за межами України [4, с. 50].

В навчанні В. Сухомлинський формувалася культ людини. Педагог навіть ідею всебічного гармонійного розвитку особистості ототожнював з ідеєю гуманізму, людяності.

Важливою тезою педагогіки співробітництва є те, що педагог має зацікавлювати дітей навчальною діяльністю, а не лише й наслідками, підвищувати інтерес до знань, привчати робити власний вибір і нести відповідальність за нього. Педагогічне співробітництво слугувало запорукою формування нового типу людей, здатних до самостійного мислення, прийняття власних рішень. У цьому полягало не лише освітнє, а й соціальне значення педагогіки співробітництва В. Сухомлинського [7, с. 83].

Висновки. Співдружність з усіма учасниками навчально-виховного процесу для досягнення високих суспільно значущих цілей освіти у практиці передбачає співдружність викладацького складу закладу дошкільної освіти з представниками громадських кіл і науковцями. Навчання без примушування – основа організації навчання дітей в умовах Болонського процесу.

Література

1. Ляховець О. О. Формування в учнів початкової школи загальнолюдських моральних цінностей (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) [Рукопис] : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 : захищено 24.03.2014 / О. О. Ляховець ; наук. кер. О. А. Біда ; М-во науки і освіти, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2014. – 256 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5-ти томах. Т. 4. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. школа, 1987. – 572 с.
3. Сухомлинский В. А. О воспитании / Сост. и авт. вступит. очерков С. Соловейчик. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1985. – 270 с.
4. Деркач В. Павлицька загальноосвітня школа Василя Сухомлинського / В. Деркач // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 4. – С. 46-52.
5. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека / Сост. О. В. Сухомлинская. – М. : Педагогика, 1990. – 288 с.
6. Савченко О. Я. Європейська педагогіка і Василь Сухомлинський як сучасний педагог-гуманіст / О. Я. Савченко, М. Я. Антоненць. – Київ, 1993. – 104 с.
7. Галузинський В. М. Педагогіка / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – Київ : Вища школа, 1996. – 376 с.

Олеся Ляховец. Творческое использование идей В. Сухомлинского современными заведениями дошкольного образования в процессе развития нравственных чувств дошкольников.

Проанализированы труды В. Сухомлинского, которые дали основания утверждать, что на протяжении всей педагогической деятельности исключительное внимание педагога сосредоточили на проблеме всестороннего развития личности в различных видах деятельности, постоянному и планомерному формированию познавательных способностей детей. В результате исследования педагогического наследия В. Сухомлинского констатировано, что педагог предложил программу нравственного воспитания детей дошкольного возраста, основанную на моральных сентенциях. Установлено, что главной проблемой, над которой нужно работать в теоретическом и практическом направлениях, является воспитание нравственных ценностей средствами слова.

Ключевые слова: нравственное воспитание, общечеловеческие ценности, педагогика сотрудничества, идеи гуманизма.

Olesya Lyakhovets. The creative use of V. Sukhomlinsky's ideas by modern institutions of preschool education in the process of developing the moral senses of preschool children.

The work of V. Sukhomlinsky was analyzed, which gave grounds to assert that during the entire pedagogical activity the teachers focused exclusively on the problem of the comprehensive development of the individual in various types of activities, the constant and systematic formation of cognitive abilities of children. As a result of the study of the pedagogical heritage of V. Sukhomlinsky, it was stated that the teacher proposed a program for moral education of preschool children based on moral sentences. It has been established that the main problem, which should be worked on in the theoretical and practical direction, is the upbringing of moral values by means of the word.

Keywords: moral education, universal values, pedagogy of cooperation, ideas of humanism.

Стаття надійшла до редакційної колегії 04.05.2018

Прийнято до друку 07.05.2018

Інформація про автора:

Ляховець Олесьа Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.